

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 5 декември 2023 г.
(OR. en)

16112/23

CORDROGUE 119
SAN 710

РЕЗУЛТАТИ ОТ РАБОТАТА

От:	Генералния секретариат на Съвета
Дата:	4 декември 2023 г.
До:	Делегациите
№ предх. док.:	15547/23 + ADD 1
Относно:	Заклучения на Съвета относно хората с разстройства вследствие на употребата на наркотици, протичащи паралелно с други психични разстройства

Приложено се изпращат на делегациите заключенията на Съвета относно хората с разстройства вследствие на употребата на наркотици, протичащи паралелно с други психични разстройства, одобрени от Съвета (Правосъдие и вътрешни работи) на неговото 3992-ро заседание от 4 декември 2023 г.

Заклучения на Съвета относно хората с разстройства вследствие на употребата на наркотици, протичащи паралелно с други психични разстройства

Съветът на Европейския съюз,

КАТО ПРИПОМНЯ, че:

Световната здравна организация (СЗО) дефинира здравето като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие, а не само отсъствие на заболяване или недъг, и подчертава, че постигането на възможно най-добро здравословно състояние е основно право на всеки човек¹.

Цел № 3 от целите за устойчиво развитие утвърждава равния, недискриминационен достъп до качествени здравни услуги за всички като част от всеобщото здравно осигуряване².

Съгласно Хартата на основните права на ЕС всеки има право на достъп до здравна профилактика и да ползва медицински грижи при условията, установени от националните законодателства и практики. При определянето и осъществяването на всички политики и действия на Съюза се осигурява висока степен на закрила на човешкото здраве.

Стратегията на ЕС относно наркотиците за периода 2021 – 2025 г.³ и Планът за действие на ЕС относно наркотиците за периода 2021 – 2025 г.⁴ имат за цел да защитават и подобряват благосъстоянието на обществото и на отделния човек, да защитават и подкрепят общественото здраве, да предлагат високо равнище на сигурност и благосъстояние за широката общественост, да повишават здравната грамотност и да установят като стратегически приоритетни области прилагането на подходящи модели на лечение и грижи за групи със специални нужди.

¹ [Устав на Световната здравна организация \(who.int\)](http://www.who.int).

² Цели на ООН за устойчиво развитие. Цел №3: Осигуряване на здравословен живот и насърчаване благосъстоянието на всички във всяка възраст: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/health/>

³ Стратегия на ЕС относно наркотиците за периода 2021—2025 г.: ОВ С 102I, 24.3.2021 г., стр. 1.

⁴ План за действие на ЕС относно наркотиците за периода 2021—2025 г.: ОВ С 272, 8.7.2021 г., стр. 2.

В Съобщението на Комисията относно всеобхватен подход към психичното здраве⁵, публикувано на 7 юни 2023 г., се отчита, че следва да се обърне внимание и на нуждите от специални грижи на хората с коморбидност, за да се улесни достъпът до ефективно лечение, по-специално за хората с разстройства вследствие на употребата на наркотици, в съответствие със Стратегията на ЕС относно наркотиците за периода 2021 – 2025 г. и свързания с нея план за действие. Освен това в съобщението се посочват три ръководни принципа, които следва да се прилагат за всеки гражданин: i) достъп до адекватна и ефективна превенция, ii) достъп до висококачествено и финансово достъпно психиатрично здравеопазване и лечение и iii) възможност за реинтеграция в обществото след възстановяване.

Световната здравна организация (СЗО)⁶, Службата на ООН по наркотиците и престъпността (СНПООН)⁷ и Европейският център за мониторинг на наркотици и наркомании (EMCDDA)⁸ отчитат факта, че хората, които употребяват наркотици и имат разстройства вследствие на употребата на наркотици (РУН), често имат и други психични разстройства, което означава, че връзката между двете следва по-скоро да се разглежда като правило, а не като изключение. Тези хора, които се наричат още хора с РУН и други паралелно протичащи психични разстройства, или хора с РУН и други коморбидни психиатрични проблеми, или хора с двойни разстройства, представляват група със специални потребности.

⁵ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно всеобхватен подход към психичното здраве, Брюксел, 7.6.2023 г., COM(2023) 298 final. https://health.ec.europa.eu/publications/comprehensive-approach-mental-health_bg

⁶ СЗО/СНПООН Международни стандарти за лечение на разстройства вследствие на употребата на наркотици: <https://www.who.int/publications/i/item/international-standards-for-the-treatment-of-drug-use-disorders>

⁷ Комисия за упойващите вещества (CND) – работен документ за конференцията „Коморбидност при разстройства вследствие на употребата на наркотици“ (2022 г.): https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/UNODC_Comorbidities_in_drug_use_disorders.pdf

⁸ EMCDDA, Коморбидност при употребата на вещества и психични разстройства в Европа: [Коморбидност при употребата на вещества и психични разстройства в Европа | www.emcdda.europa.eu](https://www.emcdda.europa.eu)

Хората с РУН и други паралелно протичащи психични разстройства се свързват с широк спектър от отрицателни последици: в сравнение с хората, които страдат от едно разстройство, хората с двойни разстройства имат по-тежки психопатологични проблеми и съставляват по-висок процент от спешните приеми и психиатричните хоспитализации, изложени са на по-висок риск от рецидив при употребата на наркотици, по-лошо спазване и резултати от лечението, по-голяма вероятност от самоубийство, употреба на свръхдоза и преждевременна смърт. Освен това е по-вероятно пациентите с двойни разстройства да проявяват високорисково поведение, свързано с инфекции, като например вируса на ХИВ и хепатит С. Те са и по-често засегнати от социални последици като безработица, бедност и бездомничество в сравнение с хората, които страдат само от РУН или от психични разстройства, различни от РУН^{8 9 10}.

Двойните разстройства представляват значителна тежест за здравните и социалните системи, като СЗО и СНПООН подчертават колко е важно откриването и лечението на коморбидни психични разстройства при хората с РУН. И двете организации препоръчват националните здравни системи да разработят координирана стратегия и интервенции на различни системни равнища, за да се отговори на неудовлетворените потребности на хората, страдащи от двойни разстройства^{8 9}.

КАТО ОТЧИТА, че:

Двойните разстройства са разпространени в държавите – членки на ЕС, въпреки че наличните данни за тяхното разпространение са все още ограничени и разнородни. Когато съществуват проучвания, те показват, че процентите зависят от широк спектър от фактори, включително: проучената извадка (напр. общо население, пациенти в многопрофилни болници, в психиатрични заведения или клиники за наркозависими, в затвори, бездомни хора); индивидуални и социални фактори, вид на употребяваното вещество и модели на употреба (напр. честота, начин на прилагане...); достъп до здравни/социални услуги с обучени специалисти (в областта на първичните грижи, грижите за психичното здраве или грижите, свързани с употребата на наркотици). В повечето случаи събирането на данни за двойни разстройства за целите на наблюдението е ограничено или липсва, а методите/инструментите за измерване се различават в отделните държави и условия. Въздействието на стигматизирането и потенциалната дискриминация върху психичното здраве, особено ако са свързани с употребата на наркотици, е аспект, който трябва да бъде изведен на преден план^{9 10 11}.

Необходимо е да се разработят, предоставят и прилагат основани на доказателства методи на превенция и интервенция, които са ефективни при двойните разстройства. Тези интервенции трябва да бъдат интегрирани, мултидисциплинарни, всеобхватни и недискриминационни. Реализирането на тази цел обаче е свързано с предизвикателства, що се отнася до прилагането на препоръките от наличните научни изследвания за постигането на интегриран терапевтичен подход към двойните разстройства, както и осигуряването на достъп до ефективни лечения и други интервенции.

⁹ 2023 EMCDDA, Жените и наркотиците: здравни и социални мерки.

https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/women-and-drugs-health-and-social-responses_bg

¹⁰ 2023 EMCDDA, По-възрастните хора и наркотиците: здравни и социални мерки.

https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/older-people-and-drugs-health-and-social-responses_bg

¹¹ 2023 EMCDDA, Бездомността и наркотиците: здравни и социални мерки.

https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/homelessness-and-drugs-health-and-social-responses_bg

В повечето държави – членки на ЕС, грижите за двойните разстройства се поделят между две мрежи за полагане на грижи – мрежата за грижи за психичното здраве и мрежата за лечение, свързано с употребата на наркотици. Това може да предизвика трудности при гарантирането на достъпността и ефективността на лечението, създавайки специфични предизвикателства (т.нар. проблем на „погрешната врата“). За да се избегнат ситуации, при които пациентите с двойни разстройства имат ограничен или никакъв достъп до подходящи услуги за лечение, следва да се предприемат целенасочени усилия за идентифициране на тези разстройства и да се възприемат подходи, които гарантират тясна координация/интеграция между различните служби.

Необходимо е да се повиши осведомеността относно специалните потребности от грижи за хората с РУН и други психични разстройства (или: заболявания) в здравните и социалните мерки, включително в областта на превенцията, лечението, намаляването на вредите и реинтеграцията.

Освен това, за да се премине към система, която предоставя достъпни, финансово приемливи, доказани услуги за хората с РУН и други психични разстройства, е необходимо участието на всички съответни заинтересовани страни, включително създателите на политики, здравните и социалните работници⁸, академичната общност, гражданското общество и хората с личен опит. Необходимо е също държавите членки да си сътрудничат помежду си и с Комисията чрез обмен на опит и най-добри практики.

Ще трябва да се разработят показатели за наблюдение на напредъка в тази област, включително по отношение на епидемична обстановка и на предприетите в отговор интервенции.

Необходимо е да се оптимизират и да се доразвият мерките, насочени към хората с двойни разстройства в специфично и уязвимо положение, например деца, младежи и възрастни хора, бездомни, хора с мигрантски или етнически малцинствен произход, ЛГБТИ¹², хора с увреждания, както и в специфични условия като затвори, домове за задължителни грижи, или за хора, участващи в съдебни производства. Перспективата за равенство между половете и принципът „никой да не бъде изоставен“ съгласно целите на ООН за устойчиво развитие са от жизненоважно значение за преодоляване на неравенствата в областта на психичното здраве и РУН. Като цяло трябва да се обърне внимание на стигматизирането и риска от дискриминация и да се набележат възможностите за превантивни действия.

¹² Вж. Стратегията на Комисията за равнопоставеност на ЛГБТИК за 2020 – 2025 г. (COM (2020) 698 final).

КАТО ПРИЗНАВА, че:

Установяването на стратегии в областта на грижите, включително ранното откриване, точната диагностика, координираните грижи, доказаните методи на лечение, осигуряването на обучение за здравните и социалните работници и за други специалисти, когато е необходимо, адекватното финансиране за нуждите на пациентите са едни от най-големите предизвикателства пред създателите на политики и практикуващите специалисти сега и през следващите години.

Разработването и приемането на мерки на политиката в областта на наркотиците е от правомощията на държавите – членки на ЕС, като същевременно ПРИПОМНЯ, че съгласно член 168 от Договора за функционирането на Европейския съюз Европейският съюз допълва действията на държавите членки за намаляване на вредата от наркотиците за здравето, включително посредством информация и превантивни мерки.

Въпреки че управлението на грижите за психичното здраве е от изключителната компетентност на държавите – членки на ЕС, ЕС играе решаваща роля в сътрудничество с други институции като Световната здравна организация, Службата на ООН по наркотиците и престъпността, Европейския център за мониторинг на наркотици и наркомании, академичните среди и организациите на гражданското общество, като предоставя консултации, улеснява разпространението на най-добри практики и подкрепя стандартизирани информационни системи. Това се отнася и за правните мерки и учебните програми за здравни работници във връзка с психичното здраве и разстройствата вследствие на употребата на вещества.

ПРИКАНВА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ И КОМИСИЯТА, КАКТО И ДРУГИ ИМАЩИ ОТНОШЕНИЕ ОРГАНИ И АГЕНЦИИ НА ЕС, В СЪОТВЕТНИТЕ ИМ ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ И НА ПОДХОДЯЩИТЕ РАВНИЩА, ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПА НА СУБСИДИАРНОСТ:

1. ДА РАЗГЛЕЖДАТ разстройствата вследствие на употребата на наркотици (РУН), протичащи паралелно с други психични разстройства, като голямо предизвикателство за услугите и политиките в областта на наркотиците и психичното здраве, което изисква мултидисциплинарни и всеобхватни мерки в отговор на потребностите на хората с такива разстройства;
2. ДА ПРЕМИНАТ КЪМ ПРИЛАГАНЕТО на **интервенции на различни системни равнища** при управлението на хора с РУН и други психични разстройства в рамките на мултидисциплинарен подход, който включва всички съответни заинтересовани страни, включително създателите на политики, здравните и социалните работници, академичните среди, гражданското общество и хората с личен опит;
3. В контекста на политиките в областта на **здравеопазването, психичното здраве и наркотиците** ДА ВКЛЮЧАТ необходимостта от разработване на мерки в отговор на потребностите на хората с РУН и други психични разстройства и да отделят специално внимание на групите в уязвимо положение и на измерението на равенството между половете;
4. ДА РАЗРАБОТЯТ И ДА ПРИЛАГАТ **програми за превенция, намаляване на рисковете и вредите, лечение, възстановяване, интеграция и реинтеграция**, както и методи за систематично откриване на други коморбидни психични разстройства, които се основават на научни доказателства и най-добри практики.
5. ДА СЕ СТРЕМЯТ да предприемат конкретни усилия за разработване на **персонализирани интервенции**, адаптирани към специфичните потребности на отделния човек в съответствие с неговите специфични индивидуални и социални фактори и коморбидност (напр. вид психиатрично разстройство и вид РУН), по недискриминационен начин;
6. ДА ОТДЕЛЯТ ОСОБЕНО ВНИМАНИЕ на **наличието и достъпността** на подходящо и ефективно лечение за хора, страдащи едновременно от РУН и от други психични разстройства, независимо от входната точка в здравната система (вкл. услуги за намаляване на вредите), в съответствие с принципа „няма погрешна врата“, и да гарантират ефективна координация;

7. ДА НАСЪРЧАВАТ осигуряването на достатъчна **институционална и финансова подкрепа** с цел разработване на подходящи мерки в отговор на потребностите на хората с РУН и други паралелно протичащи психични разстройства;
8. ДА НАСЪРЧАВАТ мерки, които целят **дестигматизиране и предотвратяване на дискриминацията**, свързани както с психичното здраве, така и с употребата на наркотици, включително от гледна точка на равенството между половете;
9. ДА ОСИГУРЯТ достъп до услуги за хора, страдащи едновременно от РУН и други психични разстройства в рамките на **системата за наказателно правосъдие**, и по-специално в затворите, местата за задържане на младежи или изправителните центрове;
10. ДА ПРЕДОСТАВЯТ И ДА ВЪВЕДАТ **професионално обучение**, както първоначално, така и продължаващо, за здравните работници и други специалисти в тази област във връзка с работата с РУН и други паралелно протичащи психични разстройства;
11. ДА ПОДПОМАГАТ разработването на **надеждни и съпоставими показатели** във всички държави като основни инструменти за адекватно наблюдение на положението по отношение на хората с РУН и други психични разстройства, за улесняване на скрининга и диагностицирането на двойните разстройства и оценка на политиките в тази област;
12. ДА ПРИОРИТИЗИРАТ И ДА ПОДКРЕПЯТ извършването на **научни изследвания** по отношение на различните аспекти на РУН и други психични разстройства, като акцентират върху значението на еквивалентните дефиниции и методи/инструменти за измерване и включат научни изследвания на най-добрите практики, което да позволи на специалистите да ги прилагат адекватно.